

PEDIAGOGIKA  
ARHIIVMUSEUM  
FOND K 14915EESTI KULTUURI PROBLEEMIDValter T a u l i

Meie kultuurilise tegevuse ja kultuurpoliitika eesmärgiks paguluses on kindlustada loomingu jätkumist vabaduses et

- 1) rikastada eesti ja üldist kultuuri,
- 2) et pagulasteadlastele ja -kunstnikele võimaldada loomingutarbe rahuldust,
- 3) et pagulaskond saaks otseselt osa eesti kunstnike loomingust ja tõlgendusest,
- 4) et kaasa aidata rahvuse säilimisele paguluses,
- 5) et tutvustada eesti kultuuriloomingut teistele rahvastele.

Ma käsitlen peamiselt neid probleeme mis puutuvad eesti organisatsioonide Rootsisis. Ma algan üksikute kultuurialade käsitlemisega.

T e a d u s e alal on osalt olukord parem kui kunstide alal. Kurvaks faktiks on järelkasvu puudumine, üksikuid erandid maha arvatud, rahvuslike teaduste alal. Vastava huvi äratamiseks tuleks edaspidigi korraldada üliõpilastele kursusi teaduslike ja üliõpilasorg-ide koostööl. Senised kursused on olnud enamasti ebarahuldavad. Teaduslike küsimuste käsitlemise eelduseks selliste kursustel on osavõtjate rahuldav eesti keele oskus. Tuleb hoolitseda selle eest et eesti keele õpetus ülikoolides jätkuks. Kuid 20 või 40 punkti ulatuses õpingud ei anna midagi teaduse jaoks. Ainult üksikud üliõpilased on seni jätkanud õpinguid. Et koolide eesti keele õpetajad omaks rahuldavat kompetentsi peavad nad olema omandanud vähemalt 60 p. kursuse ja täielikult valdama eesti keele õigekeelsust. Teaduslikud org-d vajavad eritoetust aastaraamatu väljaandmiseks.

K i r j a n d u s e ilmumise jätkumiseks vajab kirjastustegevus tulevikus olulist välistoetust. Kuna igal juhul meie võimalused saavad olema piiratud, siis tuleks hoolega mõelda mida kirjastada ja vajaduse põhjal välja töötada kirjastamise üldpõhimõtted ja kava mis haarab kogu eesti kirjastustegevust Rootsisis. Senisest suuremat rõhku tuleb panna kvaliteedile kvantiteedi arvel, osalt ka tarbe- jm. kirjastusele ilukirjanduse arvel. Kavandus haarab ka käsi- ja operaamatuid. Üks näide meie kirjastustegevuse küündimatusel on fakt eesti-rootsi ja rootsi-eesti sõnaraamatuga. Sama ajal kui soovitakse ja nõutakse

eesti keele õppimist ning oskust ja eesti kirjanduse lugemist ei taha ükski eesti organisatsioon ega kirjastus välja anda vahendit ilma milleta keele õppimine ja kirjanduse lugemine puudulikult keelt oskajail ei ole võimalik: vastava keele sõnaraamatut. Vahepeal andis need sõnaraamatud välja rootsi asutus (Upsala ülikooli Soome-Ugri Instituut) ja müüs lühikese ajaga läbi kolm trükki. Praegu on sõnaraamatud jälle müügilt otsas ja noortele ei ole midagi anda.

Kõrgeväärtusliku kultuuriajakirja pideva ilmumise kindlustamine on meie kultuuriprogrammi oluline punkt.

Tuleks kaaluda erilise kirjastustoimkonna moodustamist Eesti Kultuuri Koondise (EKK) juurde, kelle ülesandeks oleks kirjastustegevuse kavandamine, koordineerimine ja koostöö arendamine, ja kelle otsused oleks autoriteetseks soovitusseks kirjastustegevuses. Toimkonda kuuluksid eeskätt Eesti Kultuuri Koondise, kirjastuste, kirjanike, teaduste, õpetajate ja noorte org-de esindajad. Eriprobleem on eesti kirjanduse tõlkimine võõrkeeltesse, mis on võimalik ainult välistoetuse abil, millisele võimalusele vihjatakse ka valitsuse eelnoos.

M u u s i k a alal ei tule hoolitseda mitte ainult selle eest et laulukoorid saaks elujõuliselt jätkata oma tegevust, vaid me vajame ka solistide järelkasvu. Tuleks korraldada ka solistide kontserte. Üldiselt peaks kontsertide eeskavas domineerima eesti muusika. On võimalik et ametiasutuste toetuste abil on tulevikus võimalik korraldada ka rootsi sümfooniaorkestri esinemist eesti helilinditega. Tuleb arvestada ka seda et helilintide rahuldava ettekande eelduseks on peale muu kontserdikõlvuline ruum. Senisest suuremat rõhku tuleb panna eesti heliloomingu kättesaadavaks tegemisele ja levitamisele nii eestlaste kui muulaste jaoks nootide ja kõrgetasemiliste plaatide näol (plaatidel tuleks esitada ka sõnalisi ettekandeid). Ka koosviibimiste muusikalises osas peaks domineerima eesti muusika. Vabariigi aastapäeva ja muude aktuste kontsertosa peab täielikult koosnema eesti helindeist.

T e a t r i alal on kandev osa Stokholmi eesti teatril. Repertuaar on olnud viimasil aastail üldiselt nõrk, üksikuid erandid välja arvatud. Ka lavastus on mõnelgi juhul jätnud soovida. Repertuaari on kindlasti võimalik parandada. Üldiselt tuleb eelistada eesti näidendeid, kuid ei pea asuma seisukohale et neid tuleb mängida igal juhul olgu nad kui nõrgad tahes. Lavastuse alal vaja-

me uusi võtteid. Meie tentri tuleviku huvides tuleb täie raskusega hoolitse-  
da näitlejate järelkasvu koolitamise eest. Me ei vaja mitte ainult näitle-  
jaid, vaid ka näitejuhte. Viimaseid on tarvis mitte üksi Stokholmi, vaid ka  
provintsi puhtamatöörruupide jaoks. Ideaaliks peaks olema rootsi vm. teatri-  
kooli lõpetanud näitejuhtide rakendamine meie lavastustes. Kavakindla, pideva  
ja rahuldavatasemelise teatritegevuse kindlustamiseks on vajalik kõigi jõudu-  
de koondumine. Stokholmi osas avaneks suuremad võimalused siis kui kõik teatri-  
tegelased koonduks ühise suurema kandepinnaga organisatsiooni ümber, mille  
liikmete enamik on mittenäitlejad. Organisatsioon palkaks näitejuhi ja hoolit-  
seks repertuaari ning lavastuste administratsiooni, tehnilise ja majandusliku  
külje eest. Selleks org-ks võiks olla EKK.

K u j u t a v a k u n s t i alal tuleb korraldada perioodiliselt näitusi,  
millest vähemalt osa peaks olema avatud ka rootslastele. Meie org-d, Eesti  
Majad ja Eesti Kodud peaks rõhku panema oma ruumide esteetilisele küljele, eri-  
ti kasutades eesti kunstnike töid. Meie rahvusliku kultuuri huvides on et ka  
meie kunstnikel oleks järelkasv professionaalsel tasemel.

Ü l d i s t. Meie ühiskonna ja org-de tööülesannete otstarbeka korralduse ja  
tööjaotuse huvides on et kultuuritöö organiseerimine ja suuremate ülesannete  
teostamine toimusks ühe org-i juhtimisel. Selleks org-ks saab olla ainult EKK.  
Et EKK saaks edukalt neid ülesandeid täita, seks on vajalik liikmete arvu  
suurendamine, tegevuse laiendamine provintsi ja juhtkonna tugevdamine. Meie  
kultuuritöö eesmärkide ja ülesannete eduka teostamise takistuseks on ühelt  
poolt rahaliste resursside ja teiselt poolt organiseerimisvõimeliste kompe-  
tentsete isikute nappus. Kultuuritöö organiseerimise eesotsas peaks olema  
kompetentne kultuurisekretär, kes oleks vaba igasugusest tehnilisest kontori-  
tööst ja kelle ülesandeks muu hulgas oleks koostöös alade esindajate, toin-  
kondade ja teiste org-dega ette valmistada pikema ja lühema aja töökava ja eel-  
arveid ja kes peaks kontakti rootsi asutustega.

Nüüd on ilmne et me ei saa oma tegevust rajada valitsuse olulisele abile, kuid  
me peame ära kasutama kõiki olemasolevaid riiklike, omavalitsuste ja kultuuri-  
liste asutuste abistamisvorme, millele vihjatakse ka valitsuse eelnõus ja mida  
me seni väga vähe oleme kasutanud. Aga me peame ka ise senisest rohkem raha  
kokku panema. EKK Kultuurifondi tuleks suunata suuremaid summasid. Fondi tu-  
leks kasutada mitte ainult stipendiumideks ja auhindadeks, vaid ka toetusteks  
näit. kirjastamise vm. suuremate ürituste jaoks. Stipendiume ei ole vaja mitte

üksi noortele, vaid ka kirjanikele ja kunstnikele et nad saaks mõneks ajaks vabaneda leivateenistusest ja pühendada ainult loomingule.

Tuleb hoolitseda selle eest et kõik Stokholmis toimuvad suuremad ja väärtuslikumad kunstilised üritused, nagu kontserdid (kaasa arvatud solistide kontserdid), teatrietendused ja kunstinäitused tehakse kättesaadavaks ka provintsi keskustele. Selleks tuleb rakendada toetusi nii eesti kohalikelt ja keskorg-delt kui ka rootsi asutustelt (näit. kohalikelt kulturnämnd'idelt).

Kõigil aladel on muret tekitavaks probleeniks järelkasvu küsimus, noorte vähene osavõtt eesti kultuurilistest üritustest ja vähene eesti kirjanduse lugemine. Probleemi selgitamiseks tuleks korraldada põhjalik uurimine.

Meie kultuuri saavutustest, üritustest ja muredest tuleb informeerida nii rootsi ametiasutusi kui ka rootsi üldsust.

#### RESOLUTSIOONIDE ETTEPANEKUD

1. Kongress palub Eesti Kultuuri Koondist kokku kutsuda kirjastuste, kirjanike, teadlaste, õpetajate ja noorte organisatsioonide esindajate nõupidamine eesti raamatu kirjastamisega seotud küsimuste arutamiseks.
2. Kongress palub Eesti Kultuuri Koondist kokku kutsuda teatritegelaste nõupidamine eesti teatri probleemide arutamiseks.
3. Tuleb hoolitseda selle eest et kõik Rootsi eestlaste keskused saaks osa suurematest ja väärtuslikest kunstilistest üritustest, nagu kontserdid, teatrietendused ja kunstinäitused. Selleks peavad vajaduse korral toetust andma nii kohalikud kui keskorganisatsioonid.
4. Kongress palub Eesti Kultuuri Koondist alkatada põhjalik selgitus noorte suhtumisest eesti kultuurisse.